

STÁTNI DIVADLO V OSTRAVĚ

nositel Řádu práce

Vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce, v redakci Evy Sýkorové, grafická úprava Miroslav Tittler, typografická spolupráce Jindra Kosourová. - V programu použito výňatků z veršů Puškinova Evžena Oněgina v překladu Olgy Maškové z roku 1966. - Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 22, Ostrava 1, Hollarova 14.

EUGEN ONEGIN

PETR ILJIČ ČAJKOVSKIJ

Že snoby ignorovat míním
a přátele rád potěším,
chtěl bych tě uctít něčím jiným,
hodnějším tebe, hodnějším
patosu vznešeného cíle,
tvůrčích snů dražších nad skvosty,
básnické jiskry v plné síle,
prostoty, ušlechtilosti . . .
dávám, co mám . . . snad přijmeš mile
pár zpěvů, do nichž jsem ti vplet
směs polosmíchu, položalu,
lidových pravd a ideálů -
plod nezralých i zvadlých let,
her s múzou štědrých na náhodu,
nocí, kdy bděl jsem ve skrytu,
střízlivě promyšlených soudů
i bolestivých pocitů.

Věnování Oněgina K. Vjazenskému

ALEXANDR SERGEJEVIČ PUŠKIN

se narodil 26. května 1799 v Moskvě. Za své předky pokládal až bylinně starý rod bojarů Puškinů. V přímé linii však pocházel z méně významné, nicméně zámožné statkářské šlechty. Do svých šesti let Alexandr nijak nevyčníval, byl těžkopádný, zamklý. Až v osmi a devíti letech se začaly jeho schopnosti duševní i fyzické přímo zběsile vyvíjet. Pohlcuje ho především vášeň pro knihy, v deseti letech píše tragikomickou poému »Toliade«. Vzhledem k svému mimořádnému talentu byl přijat do nově založeného carského lycea v Carském Sele. Puškin měl citlivý náskok před svými kolegy. Byl vyspělejší nejen mentálně. Ovládal dokonale francouzštinu, angličtinu, latinu a především vyhraněné a výjimečné znalosti a zájmy literární. V patnácti letech bylo jeho postavení v lyceu stále výjimečnější. Roku 1814 byla v Evropském věstníku otištěna jeho první báseň »Příteli básníku« a začínalo se o něm hovořit s respektem v nejužších literárních kruzích. Při závěrečných zkouškách roku 1815 recitoval před nevybranější společností báseň »Vzpomínky v Carském Sele« a ohromil natolik, že staříčkový patriarcha ruských básníků Děržavin, pasoval nezralého mladíčka na svého nástupce.

Roku 1817 je Puškin přidělen do ministerstva zahraničních věcí v Petrohradě. A ihned je pohlcen a stržen do varu života petrohradské mládeže. Potřebuje si vynahradiť to, v čem ho lycejní předpisy omezovaly. Je ve svém živlu, brzy je všude nepostradatelný a halasně vítaný. Srší na všechny strany geniálními vtípkami, epigramy, plnými hrstmi rozhazuje verše nejen milostné, ale v té době zvláště dráždivé básně politické. Jsou na něj upřeny oči celého Petrohradu. Ale stále zpytavěji se pak z něho nespouštějí jediné oči - profesionální oči z Miloradovičovy kanceláře tajné policie a především - stále nervóznější pohled samotného cara Alexandra I. Jeho vláda povzbuzená vítězstvím nad Napoleonem, jeho sebejistota utvrzovaná stykem s představitelem největší evropské reakce Metternichem, se právě v této době začíná nezadržitelně hroutit. Pevný systém vojenské organizace civilního Ruska, pevně držený v otězích oblibence carova, Arakčejeva, začíná být ohrožován znepokojivými zprávami z Evropy. Je tedy potřebné dát v této chvíli potřebnou výstrahu a především v Petrohradě. Pod záminkou, že Puškin v divadle ukazoval svým kolegům portrét francouzského královského vraha, je Puškin předveden před šéfa carské policie a na základě nebezpečných proticarských veršů zbaven služby v ministerstvu a okamžitě vyhoštěn do Jekatěrinoslavi (Dněpropetrovsk), pod dohled kurátora jižních kolonií Ruska, generála Inzova.

Puškin je zdrcen. Před odjezdem svěřil svým nejbližším přátelům rukopis své první poémy »Ruslan a Ludmila«. V Jekatěrinoslavi uviděl básník poprvé jižní krajinu. Měl zde poměrně štěstí. Setkal se tu s generálem Rajevským, který tudy projížděl se svou rodinou na Krym. Na jeho přímluvu dostal Puškin dovoleno odjet s Rajevskými na Kavkaz. Dokončení na straně 8

PETR ILJIČ ČAJKOVSKIJ (1840 - 1893)

se objevuje v ruské národní hudbě jako významný syntetik. Odmyslíme-li si některé povrchnější práce, jichž se ve chvatu svých umělecko-společenských zájmů nevyvaroval, to veliké z jeho díla žije, jako doklad geniální schopnosti sloučit domácí a ruské pokrokové tradice s průbojnými směry vůdčích osobností světových hudebních zjevů té doby. Mistrovsky ovládl všechny technické vymoženosti základní skladebné techniky, ale vřetvory se pevně opíral o ruské lidové hudební zdroje. V tomto směru je Čajkovskij přímo klasický vzor národního skladatele, který geniálním způsobem hudebně vyjádřil všechny tvůrčí síly ruského lidu. Slovo národní se u Čajkovského neprojevuje pouhou citací lidových motivů, ale účinkem myšlenkové náplně, novou melodikou, vázanou na velké a osobité bohatství rytmické, prostoupené melancholickou notou a zase živelností a neobyčejnou až hrdě patetickou bohatostí citu ruského člověka z doby, kdy carství se už rozpadalo a kdy jen velké osobnosti mířily ven, z dusivé tmy.

V tvůrčím profilu Čajkovského právem klademe největší důraz na to, že byl symfonikem. Nemáme tím ovšem na mysli pouze fakt, že napsal sedm symfonií a řadu dalších skladeb pro symfonický orchestr, ale skutečnost, že principy symfonismu je proniknuto celého jeho dílo, především i tvorba operní a komorní. Široká společenská problematika se v jeho díle prolíná s vyjádřením problémů osobnosti, zbavené sice někdejší stavovské závislosti, ale omezené a potlačované na všech stranách podmínkami života v dané zemi a v dané epoše, a vytváří tak půdu, z níž se zrodil jeho všeobíjmající symfonismus.

Od počátku své umělecké dráhy měl vyhraněný názor na charakter operní tvorby. Tento názor hájil neochvějně přes čtvrt století. V sedmdesátých a osmdesátých letech byla v Rusku vedena široká a nejednou tvrdá diskuse o tom, jak má vypadat pokroková opera, pravdivě odrážející skutečnost. Čajkovskij o tom psal: . . . »v současné době existují nejprotichůdnější názory o tom, jak se má zacházet s operním textem. Jedni souhlasí sice s tím, že starší, zvláště italské opery hřešily nedostatkem logiky při spojení hudby a scény, ale přitom sami neodmítají, užívají-li se v operní tvorbě uzavřených hudebních čísel. Druzí, v honbě za co největší realističnost, dospěli k názoru, že opera, jako řetěz bytí i organicky spjatých jednotlivých uzavřených čísel je umělecký nesmysl, že jako v životě, tak ani v opeře lidé při rozhovoru nemohou mluvit současně a konečně, že recitativ, otrocky napodobující hovorové intonace hlasu a doprovázený orchestrem vyjadřují city jednajících osob, je jedinou rozumnou formou opery.«

Čajkovskému ani tak nevalila zásada užívat orchestru v opeře jako psychologického podtextu k tomu, co se děje na scéně (sám tak pracoval v každé opeře), ale nebyl ochoten vzdát se árií, duet a ansámblů, jež považoval za neoddělitelnou součást operního žánru. To ovšem jen dočasně přiosťilo jeho napjatý vztah k Mocné hrstce.

V jedné věci se však Čajkovskij přece shodoval s petrohradskou koncepcí, a to byl důraz na rozvíjení symfonického principu v opeře. Už v prvních operách Čajkovského, napsaných ostatně dříve, než byla provedena většina operních děl »hrstky«, má orchestr velmi podstatnou roli. Symfonizace operní hudby je největší přínos Čajkovského ruské opeře.

EVŽEN ONĚGIN

Rok 1877, rok vytvoření Evžena Oněgina a IV. symfonie, byl rokem přelomu v životě P. I. Čajkovského. Po dvanácti letech moskevského života odmítl dále vykonávat své pedagogické zaměstnání na konzervatoři. Zabíralo mu draho-cenný čas potřebný pro tvůrčí práci, což v těchto letech začal pociťovat již velmi palčivě. I když věděl, že se bude muset rozejít s prostředím, na, než si zvykl, a především, že bude muset bojovat o existenční zajištění - přece z konzervatoře odchází.

Hned první okamžiky na nové půdě dolehly na skladatele s tragickou tvrdostí. V červenci 1877 byl Čajkovskij oddán se svou žákyní. Manželství však neuvěřitelně brzy ztroskotalo. Za dva měsíce se rozešli. Nešťastná událost sklada-tem hluboce otřásla. Nervový otřes byl tak silný, že jeho bratři v obavách o jeho zdraví odvezli Čajkovského za

hranice. Jedině práce na dvou nových dílech vyvedla skladatele z těžké duševní deprese. Všechno jeho tvůrčí úsilí se v tomto osudovém roce upnulo ke dvěma, obsahově zvláště příznačným dílům - opeře Evžen Oněgin a IV. symfonii f moll.

Ke kompozici na námět geniálního veršovaného románu Puškinova vyzvala Čajkovského vynikající ruská zpěvačka J. A. Lavrovská.

Dlouho váhal, obával se myšlenky i velikosti básnicka díla, ale byl jím přítom stále více strhován, že začal plně žít city Oněgina, Taťány a Lenského. Libreto vznikalo ve spolupráci s literárním přítelem Čajkovského K. S. Šilovským. K premiéře došlo na moskevské konzervatoři 17. března 1879.

V Oněginu se spojily dvě opravdu geniální tvůrčí osobnosti. Díky tomuto spojení vzniká nikoliv jen lyricko-hudební drama dvou lidí, ale především pravdivě načrtnutý obraz ruské předrevoluční společnosti doby Puškinovy, Lermontovovy a Gogolovy.

Prostý a na pohled všední příběh psal sám život ruských dvacátých let. Hlavní postava románu Evžen Oněgin je typický představitel vzdělané menšiny šlechtické společnosti dvacátých let XIX. století. - Pustota společenského života, jemuž jsou cizí rozumové zájmy i práce, vyvolává v něm záhy pocit rozčarování, nudy a stesku. Oněgin bolestně, jako řada jemu podobných, hledá východisko, ale marně. Stejnou bezvýchodností končí u Oněgina i milostný citový život. Postava Oněginova je v ruské literatuře prototypem celé řady tzv. »zbytečných lidí«. Tito lidé vynikli úrovní svého vývoje nad své prostředí, přesto však ztroskotali ve svém soukromém životě i v životě veřejném. Příčiny? - Byly obsaženy v sociálně politických podmínkách doby.

Protiklad k postavě Oněgina tvoří Taťána.

Její nejtypičtějším rysem je spojení s ruskou lidovou základnou. Tato dívka prožívá své dětství na venkovském panství, o samotě, v ovzduší volnosti a širokých prostor. A právě tato blízkost přírodě, k lidu, vytváří z Taťány »ruskou duši«, vytváří národní ráz jejího charakteru a citů. Udivuje v ní vážný, přemýšlivý poměr k životu a lidem, hluboký pocit odpovědnosti za své jednání. Její intelekt, hloubka citu, touha po mravní čistotě, věrnost povinnosti - to vše dělá z Taťániny postavy půvabný obraz ruské ženy.

Do Taťány soustředil básník i skladatel své nejvyšší představy o ruské ženě a dívce. Jejich zájem nebyl však koncentrován jen na vykreslení hlavních postav příběhu. Společně vytvořili řadu charakteristických postav, oživujících městské i venkovské scény.

Čajkovského operu tvoří sled sedmi lyrických scén, sedmi scénicky odlišných obrazů, odlišného charakteru a různých nálad. Svým laděním jsou však něčím mnohem významnějším. Čajkovskij sám označil svou operu, nebo nazval, »lyrickými scénami«. Jakoby tím chtěl naznačit, že zhudebňuje pouze jednotlivé úseky románového příběhu, a tím se zříká jednotné, pevné, dramatické stavby. Usiloval především o vnitřní dramatickosti duševních zážitků jednotlivých postav. Každá z nich má své vlastní psychologické těžisko a každá z nich postihuje určitou fázi vývoje jednajících osob v určitém okamžiku vývoje děje. Svrchované umění hudební charakteristiky prostupuje tuto Čajkovského hudební báseň. Lyrické partie mají výjimečný ráz citlivých a výrazových meditací.

Z lyrické hudební látky vysoko vyniká Lenského překrásná árie, či lépe řečeno monolog, která je snad nejoblíbenějším číslem celého díla. S životem se loučící básník hovoří neuvěřitelně silným, upřímným hlasem. Zaznívá zde opravdový cit hluboké bolesti.

I když ne tak vroucí, ale přece neméně přitažlivá je árie Oněginova z I. dějství. Obsahuje drsné, zdvořilé odmítnutí, ale vzletná, vroucí melodika přece přesvědčuje o silném citovém rozechvění. Scéna známá jako »dopisová« je široce rozvinutý monolog Taťány. Odhaluje se v něm duševní krize hlavní hrdinky a stává se vlastně dramatickým vrcholem celé opery. Jednotlivé motivy této scény se v zajímavých variantách vrací i později.

Tak jako vytvoření Puškinova veršovaného románu znamenalo vysoce básnický i politický čin, byl uvítán i Čajkovského Oněgin jako odvážný a zcela netradiční výboj v oboru hudební dramatické tvorby. Není náhodou, že právě Evžen Oněgin Puškinův i Čajkovského se stal nejoblíbenější čtenou i zpívanou hrou ze skutečného života. Soudobá společnost se v ní zhlížela jako v zrcadle a kritický čtenář a posluchač v ní spatřuje poutavou analýzu doby a společnosti, ve které žil ruský člověk XIX. století.

- es -

Taťana... Poprvé to jméno
na něžných stránkách románu
je v celé kráse vytištěno.
Svůj podíl za to dostanu.
Drzost? Proč? Nezní nepřijemně,
i když vám jistě připomene
vesnickou starodávnou Rus...

Tak Taťana se jmenovala.
Chyběly jí ty půvaby,
ta krása tolik dokonalá,
že každé oko přivábí.
Zamklá, smutná, opatrná
a plachá jako lesní srna,
v otcovském domě odmala
jak cizinka se chovala.
Nikomu - otci ani matce
neoplácela něžnosti,
neusmála se na hosty,
nechtěla s dětmi hopsat, smát se,
a často dlouze přitiskla
bledou tvář na okenní skla.

Zádumčivost jí byla sestrou,
rostla s ní z vůle osudu
a tkala do šedi dnů pestrou,
čarovnou nitku přeludů...

Opera Státního divadla v Ostravě, laureát státní ceny

PETR ILJIČ ČAJKOVSKIJ

EUGEN ONĚGIN

Lyrické scény o 7 obrazech

Ceský překlad: Jelena Holečková - Dolanská

Text podle Puškinovy básně napsal skladatel

Dirigent:
zasl. umělec Jiří Pinkas

Režisér:
zasl. umělec Ilja Hylas

Sbormistr:
Karel Kupka

Výtvarník scény:
Květoslav Bubeník j. h.

Výtvarník kostýmů:
Helena Müllerová j. h.

Choreograf:
zasl. umělec Albert Janíček

Asistent dirigenta:
Václav Návrat

Korepetice:
Drahomíra Ritzová
Jaromír Šalamoun

Asistent režie:
Květa Ondráková

Inspicient:
Josef Jakš

Napovídá:
Marie Dobešová
Ema Hudcová

Premiéra 13. února 1972
v Divadle Zd. Nejedlého

Larína, statkářka	Zdeňka Diváková
Tatána	Eva Gebauerová
její dcery	Jitka Kovaříková
Olga	Drahomíra Drobková
Filipjovna, chůva	Bohuslava Jelínková
Evžen Oněgin	Alena Havlicová
	Bohuslava Jelínková
	Vladimír Mach
	Miloslav Tolaš
	Pavel Červinka
Lenskij	Josef Ābel
	Radmil Kvirenc
	Karel Černý
Kníže Gremin	Jan Kyzlink
	Karel Průša
	Jaromír Vavruška
Triquet	Karel Černý
	Lubomír Procházka
Bujanov	Klement Slowioczek
	Vojtěch Zouhar
Zareckij, major	Radoslav Svozil
	Vojtěch Zouhar

Venkované, statkáři
a jejich ženy, důstojníci,
hosté na plesu

kaz. Místo bezvýchodného vyhnanství, na něž byl připraven, doslova jej zavalily dojmy z krásné, divoké přírody, která ho nepřestávala vzrušovat a jítit. Po čase odjíždějí všichni na Krym. Na podzim však dovolená končí a básník se musí vrátit pod dohled generála Inzova, který se mezitím přestěhoval do Kišiněva.

Kišiněv byl divoký, mezinárodní bazar. Rusové - vojáci a úředníci tu představovali jedinou elitu. Během několika dnů se stal Puškin středem pozornosti - od rodinných salónek, vojenského kasina až po cikánské tržiště. Vojenské prostředí ho nesmírně přitahovalo. Bylo to časné i prostředím politickým, velmi exponovaným a vyhraněným. Zejména tehdy, kdy mezi mladými důstojníky rostla nespokojenost z vojenského diktátu Arakčejeva. Seznámil se zde i s několika představiteli nejvýznamnější proticarské organizace, která v té době připravovala plán převratu, jenž se měl realizovat osudným povstáním děkabristů roku 1825.

Puškin zde dokončuje po roční práci první ze svých romantických poém »Kavkazského zajatce«. Nicméně pobyt v Kišiněvě mu připadá stále jednotvárnější. Jsou zde minimální možnosti kontaktu s ruskou kulturou, a tak na nescíslné přimluy svých vlivných petrohradských přátel je přeřazen do Oděsy, ke generálnímu gubernátorovi Novorosijského kraje, hraběti Voroncovi.

V roce 1923 byla již Oděsa významný mezinárodní přístav, město téměř poloevropské, s vysokou kulturní úrovní. Puškin po příjezdu dohání to, co mu znemožňoval Kišiněv. Hodně pracuje. Dokončuje svou nejromantičtější poému »Bachčisarajská fontána« a začíná pracovat na své umělecky vrcholné romantické poémě - »Cikánech«. Současně na první hlavě Oněgina. Brzy i zde nachází přátele a dokonce hrabě Voroncov, vzdělaný muž, zajímavý se o literaturu není nejhorší. Ale i zde dochází brzy k rozepřím s vystupováním sebevědomého a stále samozřejmějšího Puškina a Voroncov se snaží stále častějšími stížnostmi do Petrohradu básníka z Oděsy odstranit. Po celkem maličném přestupku se car rozhoduje nepoučitelného Puškina provždy zbavit služby v ministerstvu a internovat pod otevřený dohled policie, církve a rodiny do otcovy vesnice Michajlovské v Pskovské gubernii.

Tak přísný trest Puškin nečekal. Propadá beznaději, doma jej čekají jen výčitky, které se stále stupňují, takže po krátké době celá rodina odjíždí do Petrohradu a Puškina ponechávají v Michajlovském samotného. I když je to krutý a náhlý přechod, básník si postupně nejen zvyká, ale je tu dokonce šťasten, soustřeďuje se a usilovně pracuje. Sám, jen se starou chůvou Arinou Radionovnou, začíná poprvé narážet všude kolem na ruský lidový život. Všechny zážitky v něm posilují pocit, že nikde není ruská historie a národní podstata obsažena v takové koncentraci, jako tady. Dokončuje tragédii »Boris Godunov«. Tragédie - jejímž ústředním motivem je největší problém ruských dějin - vztah: car a lid. Puškin zde bezpečně poznává příznaky šťastné tvůrčí zralosti. S jistotou a suverénností pokračuje na Oněginovi. Toto šťastné období však přeruší řada politických událostí, které svými důsledky tragicky pozměnily Puškinův osud.

1. prosince 1825 umírá car Alexandr I. Rusko žije ve zmatcích, rozhoduje se o jeho nástupci. Dochází k dlouho připravovanému a osudnému povstání děkabristů, jehož výsledek je strašný. K smrti byli odsouzeni všichni Puškinovi důvěrní přátelé, vůdcové povstání - Pestěl, Rylejev, Bestužev, Kachovskij. Sto padesát dalších účastníků odsouzeno většinou k doživotnímu vyhnanství na Sibiř. Vesměs šlo o mladou intelektuální elitu Ruska. - Puškin utrpěl svůj největší životní šok.

V Michajlovském už nemá stání a obrací se na nového cara s žádostí, aby mu bylo umožněno žít buď v cizině nebo v Petrohradě. Ohromuje ho carova velkomyslnost. Pobyt v Petrohradě je mu povolen. Netuší ovšem, že v pozadí tohoto velkorysého gesta stojí šedá eminence, šéf tajné policie hrabě Benkendorf. Byl to jeho plán. Jednak mít Puškina stále pod dohledem, jednak se tímto skutkem poněkud zmírní ořesný dojem, který nový car zanechal hned po svém nástupu na trůn zejména mezi vzdělanou šlechtickou společností. Roku 1827 básník přijíždí do Petrohradu. Velmi brzy vystřízlivěl, když car kategoricky zamítl otištění Borise Godunova. Přátel se mu snaží pomoci, i když se netají svým zklamáním nad náhlou proměnou Puškinovou. Propadá zámčivosti, lhostejnosti, je nepřírozně popudlivý. Svůj veškerý zájem koncentruje na studium historie dějin Ruska. Začínají se u něho projevovat známky značné duševní nevyrovnanosti, nervozity, strachu z neustálého sledování. Roku 1830 s naprostou rezignací a až mrazivou chladností se odhodlává k poslednímu pokusu upravit svůj život. Požádá o ruku jednu z nejsošlivějších krasavic Petrohradu - Natálii Gončarovovou. Car dá svolení ke sňatku doufaje, že tento nebezpečný bouřlivák alespoň na nějakou dobu zmoudří.

Protože před sňatkem je nucen básník upravit své neurované poměry finanční, odjíždí na rodný statek Boldino, aby narychlo upravil potřebné formality. Jenže je nucen se zdržet mnohem delší dobu, než předpokládal. Do Petrohradu se vrací až v listopadu, protože náhle v Rusku vypukla prudká epidemie cholery a karanténa co nejpřísněji dodržovaná nedovolila básníkovi se vrátit zpět.

I když je to nejnapjatější a nejkrizovější období umělcova života, kdy propadá zoufalství, je to období neplodnější, období maximálního tvůrčího vypětí. Na podzim si z Boldina odváží na třicet lyrických básní, především však »Povídky nebožtíka I. P. Bělkina«, povídky v dosavadní próze s ničím nesouměřitelné, dále pak malé čtyři tragédie - Skoupý rytíř, Mozart a Salieri, Kamenný host, Hostina v době moru - především pak dokončeného Eugena Oněgina, své dílo největší a nejsyntetičtější.

Konec velkého ruského básníka je znám. Umírá v souboji, jako Lenskij. Náhle a nesmyslně... Je 27. ledna 1837.

- es -

V časové tísní nedokážem
sepsat arch Evženových plus,
řeknu vám, co znal křížem krážem,
v čem opravdu byl génius,
v čem našel únik z letargie,
v čem objevil, proč vůbec žije,
v čem poznal radost, starost, žal,
v čem nikdy neochaboval:
v umění vášně, jejíž něhu
oslavil Ovidiův hlas,
pro svůj zpěv daný napospas
pustině moldavského břehu,
kde básník do posledních chvil
a rodné Itálii snil.

Ne, svět ho zrudil tím svým rájem,
v srdci měl tíhu únavy,
po krátkém čase ztratil zájem
o celé krásné pohlaví
a nevěry ho omrzely...
přestával chodit za přáteli,
i přátelství se rozkládá,
když krocanovi s lanýžmi
máte dát bublínkovou lázeň
a sypat vtípy s rukávu,
ač to chce obklad na hlavu...
býval do soubojů blázen,
teď pohrdal však čímkoliv:
půtkou slov, šavlí, pistolí.

Chorobou, na níž jednou zhyne,
nezjistí-li se příčina,
po našem CHANDROU, jinak SPLEENEM,
nakazil se můj hrdina
pomalu sice, ale jistě...
nenapadlo ho, božekřiste
vehnat si kulku do čela,
chuť žít však ztratil docela...
Childe - haroldovský chmurný, bledý,
jak přízrak když se objeví,
whist, klípkový, něžné úsměvy
či vyzývavé nápořadí,
nic nechce znát, nic nevnímá
nepřítomným očima.

OBSAH OPERY

I. DĚJSTVÍ

1. obraz

Venkovské sídlo Lariných. V klidu letního podvečera vzpomíná statkářka Larina s chůvou Filipjevnou na dávno uplynulé dny mládí. Má již dvě odrostlé půvabné dcery - veselou, bezstarostnou Olgu a vážnou, stále zasněnou Taťánu. Dívky právě vyšly z domu, vylákány zpěvem vesničanů, vracejících se z polí.

Přijždějí hosté, mladý statkář Lenskij, snoubenec Olgy s přítelem Oněginem. Příchod Oněginův neobvykle rozruší klidnou a vážnou Taťánu. Dívka náhle spatřuje v mladém elegantním šlechtici z Petrohradu svůj vysněný ideál.

»Poslyš a Taťána je která?«
»Ta zamklá a pobledlá
jak Světлана, co od večera
snad ani oči nezvedla.«
»Tak ty máš rád tu plavovlasou? ...
Já bych se nadchl touhle krásou,
kdybych byl básník jako ty.

Ta Olga je vzor prázdnoty,
má vandycovsky zdravé rysy,
je červená a tváří se
jak tamta placka měsíce,
co na nebi tak hloupě visí ... «
Vladimírovi ztuhly rty
a mlčel jako zarytý.

2. obraz

Taťánin pokojík. Již je noc a Taťána nemůže usnout. Ani chůvino vyprávění, jindy tak milé, dívku neuklidní. Posílá chůvu spát a sama pak usedá k psacímu stolu. Je rozhodnuta Oněginovi napsat. Dlouho bojuje se studem a dívčí hrdostí, avšak nakonec přemogućena, dopis přece napíše. List plný čirého, průzračného citu. - Ráno pak překvapenou chůvu prosí, aby jej tajně odevzdala Oněginovi.

Zas čtu ty milované řádky,
památku ze všech nejdrazší,
stesk tajuplně hořkosladký
zase mě do snů unáší ...
Kdo vdechl Taťáně tu něhu
lehčí než chmýrka prvních sněhů?
Kdo našeptal jí doslova
blouznivý list, v němž promlouvá
řeč lásky, bludná, přeúchvatná?

3. obraz

Plna neklidu a zmatku očekává Oněginovu odpověď. Oněgin opravdu přichází, vyhledá Taťánu, která v rozrušení prchla do sadu. Na své mládí příliš rozumně a chladně hovoří s rozechvělou dívkou. Byl dojat jejím dopisem, její cit však nemůže opřevovat, není stvořen pro rodinný život ...

Stál bez pohnutí před Taťánou
a mlčel. Teprv po chvíli
promluvil: »Psala jste mi ... ano ...
nezapírejte. Zradily
vás city studánkově čisté,
vyznala jste se ve svém listě

a upřímnost tak nezvyklá
do skrytu duše pronikla ...
stržených strun se dotkla pláše ...
Nač ale hýřit slovy,
mé srdce ať vám odpoví ...

II. DĚJSTVÍ

1. obraz

Na počest Taťániných narozenin je pořádán ples. Zdrčená dívka se stěží ovládá, aby s milou tvář přijímala blahopřání a oslavnou píseň starého Francouze Triqueta. Mezi hosty jsou přítomni Lenskij i Oněgin. Oněgina nudí společnost venkovských statkářů, dam a dívek. Podrážděně pozoruje, že se stal středem pozornosti a pomluv a zlobí se na přítele, že ho na tento večer vylákal. Popuzen, provokuje Lenského tím, že se dvoří Olze. Lenskij okamžitě vzplane žárlivostí, mezi přáteli vypukne hádka, která vyvrcholí tím, že Lenskij vyzve Oněgina na souboj. Oněgin, přesto, že si uvědomuje malichernost a nesmyslnost příčiny, výzvu podle starého zvyku přijímá, aby nebyl považován za zbabělce.

2. obraz

Je zimní ráno. Lenskij čeká se svým sekundantem Zareckým na smluveném místě. Blouznivý snílek přemýšlí o svém osudu, o své lásce k Olze. Přichází Oněgin. Oba přátelé v tomto okamžiku touží po smíření, uvědomují si nesmyslnost situace, ani jeden, ani druhý si však nepodají ruku k smíru.

Oněgin stiskl spoušť ... Zvon smrti
udeřil: básník beze slov
upustil z dlaně těžký kov.
Na srdce ruku zvolna tiskne
a klesá. Pohled zhasíná
v smrtelném klidu, prostém tísně.

Tak pozvolna se lavina
vydává v slunci na svou dráhu
a klesá na povlnném svahu.
Oněgin k němu zděšeně
utíká, křičí ... marně ... ne,
ničím ho nepřivolá zpátky.

III. DĚJSTVÍ

1. obraz

Po několika letech pobytu v cizině se vrací Oněgin opět do Petrohradu. Stále stejně pronásledován výčitkami za smrt přítelovnu, stejně znechucen životem, jako když z vlasti odjížděl. Se stejným pocitem nudy a marnosti se objeví na plesu, opět mezi stejnou petrohradskou společností, již tak pohrdá. Jeho pohled upoutá neobyčejný půvab ženy, v níž s překvapením poznává Taťánu. Její manžel, starý kníže Gremín, představuje svou ženu užaslému Oněginovi. Tentokrát Oněgin propadá kouzlu Taťániny bytosti a vzplane k ní vášnivou láskou.

2. obraz

Taťánina komnata v domě knížete Gremína. - Taťána čte Oněginův dopis - horoucí vyznání lásky. A když se, nezván, náhle objeví pln vroucích a vášnivých slov - přiznává sama, že ho stále miluje. Uvěří v opravdovost jeho lásky, avšak odmítá ji.

»Ke štěstí stačilo tak málo,
jen vztáhnout ruku! Osud mě
však zavál jinam ... Co se stalo
nebylo možná rozumné:
maminka s tvář uplakanou
mě zaklínala ... na vybranou
neměla vaše Taťána ...
Teď jsem, jak víte, provdaná.
Vyhýbejte se mému domu.
Dobře vás znám: už z hrdosti
nehazardujte se svou ctí ...
Miluji vás (nač lhát a komu?)

nepatřím ale přesto vám
a muži věrnost zachovám.«
Odešla. Evžen zavřel oči,
jak omráčený stojí tu.
Zvon srdce v prudkém kolotoči
rozvířil roje pocitů.
Vtom cinkot ostruh, klika cvakne,
Taťánin manžel vejde, pak ... ne,
tady už mého hrdinu
v tu nejčernější hodinu,
čtenáři, nechme na dost dlouho ...
navždycky sobě ...